

INTERVIEW LENETTE SCHUIJT, SOCIALE STIJGER EN WETENSCHAPPER

Van tuindersdochter tot academica: 'Niet op m'n 19de achter de kinderwagen'

Is in Nederland iedereen gelijk, zoals ons wordt voorgehouden? Nee, stelt de Amersfoortse wetenschapper Lenette Schuijt. „We zeggen je en jou tegen de baas, maar daarmee verdoezelen we de klassenverschillen die er nog wel degelijk zijn. Daar is de afgelopen jaren te weinig aandacht voor geweest.”

Wichard Maassen

Ze is zelf het product van twee werelden. Als academica verkeert Schuijt (63) in hogere sociale kringen. Tegelijkertijd is ze óók de dochter van een tuinder, die zich altijd bewust blijft van haar eenvoudige komaf. „Ik kon wel goed leren, maar moest me in het nieuwe milieu toch bewijzen.”

Het overkomt haar af en toe nóg dat ze in een bijeenkomst met hoteletoen haar emoties laat doorklinken, bijvoorbeeld als zij menen te weten hoe het er op de werkvloer aan toe gaat. Gewoon je mond opentrekken was thuis tenslotte de enige manier om het woord te krijgen. „In mijn nieuwe milieu spreekt iedereen beheerst. Ik heb geleerd om me aan te passen, op zo'n moment moet ik tegen mezelf zeggen 'rustig ademhalen, Lenette, rustig praten.'”

Schaamte en de angst om 'ontmaskerd' te worden, speelt veel 'sociale stijgers' parten, stelt Schuijt vast in haar onlangs verschenen boek *Transklasse, leven in twee werelden*. Dat ondervond ze zelf ook. „Het heeft jaren geduurd voordat ik vrij kon spreken over mijn afkomst. Mijn gêne zat me in de weg en dus draaide ik er handig omheen als me er naar gevraagd werd.”

Verzoenen

De term 'transklasse', die de schrijfster overnam van een Franse filosofe, duidt op de overgang van de ene naar de andere sociale laag. „Als sociale stijger kun je je geheel identificeren met het academische milieu en het werkmilieu achter je laten. Dat lijkt een comfortabele keuze, maar dan sluit je een deel van jezelf af. Een transklasse is juist iemand die zich heeft verzoend met allebei en van beide de waarde inziet.”

Op dit punt was ze ruim veertig

jaar geleden, aan het begin van haar studie Frans, nog lang niet aanbeland. Nooit voelde ze zich zó verward als toen. De meerderheid van de zeventig eerstejaarsstudenten bestond 'uit meisjes van gegoede families, met plooirok, lamswollen truitje en parelketting'. „Het was een grote desillusie. Ik had hard moeten werken om op die plek te komen, terwijl mijn medestudenten er rondliepen met een air of de wereld van hen was.”

Schuijt stapte over naar andragologie, kort gezegd de 'opvoeding' van volwassenen. In een feministische praatgroep, waarbij zij zich in haar studententijd aansloot, leerde ze praten over haar gevoelens en vrede te hebben met haar 'dubbelpositie'. Inmiddels heeft Schuijt een lange carrière als organisatieadviseur in het bedrijfsleven doorlopen. Ze geeft lezingen en gastcolleges over leiderschap en publiceerde een reeks (management)boeken.

Openhartig

Haar nieuwste boek is een opmerkelijke mix van literatuuronderzoek, interviews en autobiografie. Openhartig schrijft Schuijt over haar jeugd in het Westland, zoals de spraaklessen die ze kreeg om haar platte, Haagse accent af te leren, en haar ambitie om vooruit te komen in het leven. Daarnaast put ze uit ervaringen van andere sociale stijgers in binnen- en buitenland, zoals televisieproducent Joop van den Ende. Ondanks een succesvolle loopbaan houdt hij angst om weer te vervallen in armoede. Mede daarom blijft hij, ofschoon de tachtig gepasseerd, doorwerken.

Voor Schuijt, die ook letterlijk in twee werelden leeft (ze pendelt heen en weer tussen een appartement in Kruiskamp en haar tweede huis in de Bourgogne), is dit heel herkenbaar. „Soms denk ik 'als mijn inkomsten



Een transklasse is iemand die zich heeft verzoend met allebei en van beide de waarde inziet

wegvallen, kan ik altijd nog caissière worden of tomatenplukker'. Dat slaat natuurlijk nergens op. Maar dezelfde houding ten aanzien van geld zag ik terug bij veel geïnterviewden. Laatst hoorde ik op een familiefeest dat mijn neefje binnenkort drie weken naar Zimbabwe gaat. Ik viel bijna van mijn stoel. Dat zou nooit in mijn hoofd opkomen. Vanuit mijn milieu houd ik er dus blijkbaar impliciete normen op na over wat iets mag kosten.”

Donkerrode winterjas

Haar vader moest op zijn dertiende gaan werken in de tuinderij die zijn vader pachtte in Leidschendam. Voor vakanties was er geen geld en ook geen tijd. Schuijt in *Transklasse*: „Het grootste deel van onze kleding maakte mijn moeder zelf. (...) Maar soms gingen we naar de stad voor een jas of een paar schoenen. (...) We keken in allerlei winkels, zelfs in de dure Bijenkorf, waar ik een prachtig blauwwit ski-jack paste. Meteen was ik er verliefd op. Maar een ski-jack was voor andere mensen, mensen die op wintersport gingen. (...) In een andere winkel paste ik een klassieke donkerrode jas met een ceintuur waardoor de jas een beetje tuttige uitstraling had. (...) Ik kon niet kiezen, ik wist wel wat ik wilde, maar durfde dat niet uit te spreken. Met dat ski-jack zou ik me buiten mijn milieu plaatsen, alsof ik me te goed voelde voor een gewone jas. Het werd de donkerrode winterjas en elke dag dat ik hem droeg had ik er een hekel aan.”

Begin jaren 70 werd de tuinderij onteigend, om plaats te maken voor een nieuwbouwwijk. Voor het eerst in zijn leven kwam Schuijts vader in vaste dienst, als vertegenwoordiger; haar moeder vond een parttimebaan als verkoopster. Ze kochten een huis en stegen zo op de maatschappelijke ladder.



Voor Schuijt, die twee jongere broers heeft, van wie er één ook naar de universiteit ging, maar zijn studie sociologie niet afrondde, was dat nooit een doel op zich. „Ik kon goed leren en hongerde naar kennis. Ik wilde een eigen leven leiden en niet zoals mijn nichtjes op m'n 19de achter de kinderwagen lopen. Ik wilde ook niet trouwen. In ons gezin was ik de meest ambitieuze. Ik droomde van andere landen. Als ik met mijn broertjes ziekenhuisje speelde, was ik de directeur en waren zij de verplegers.”

Wieg

Ze bestrijdt de opvatting dat opklimmen louter een persoonlijke verdienste is, al dragen bepaalde karaktereigenschappen, aanleg en intelligentie er zeker aan bij. Maar de plek waar je wieg staat, speelt volgens haar anno 2023 een minstens zo grote rol. Diverse onderzoeken bevestigen dat beeld. Zo is de kans dat kinderen van ouders in de Bloemenbuurt in het Soesterkwartier een universitair diploma halen 5 procent. Op de Berg is die kans acht keer zo groot, aldus de